

הנה הגעתי באחת עשרה וחצי. שלחתי טלגרמה ל.פ.

Affectionate congratulations. Our people everywhere will proddly
bless your deserved nomination to supreme responsibility.

ניו יורק, 6.1.39

חזרתי הנה הערב מפילדלפיה. השיחה עם אדלר נקבעה לשניים ורבע. כל הנהגים שעניתי
אליהם לא ידעו הייתי Dropsie College, ג' בטלפון לא נמצא, לבסוף נמצא נהג
שסבור היה שהמקום ידוע לו, אלא לאחר שהגיע לשם נחברר שזה קולג' אחר, אמר אבל לשם
הגידו לי סוף סוף היכן דרופסי, והספקתי להגיע במועד.

השיחה עם אדלר נמשכה שתיים. חזקן היה מתחילה רוחח וזועף, אחר כך נעשה קר -
לבסוף ידידותי. לאחר ששפך את כל מרי זעמו על חיים והריק את כל קובלנותיו וקובלנות
חבריו וחברותיו - נח מזעזע, ואפשר היה לדבר על עצם העניינים.

לאחר שהסברתי לו בקצרה את מסיבות "השיחות" ולמה אנו רוצים לכנס באמריקא ועידה,
אמר: אהיה גלוי-לב. אי אפשר לשאת את ההנהגות הציוניות. בחחילה אוקסובר הבהילו
אותנו. נרחמנו בפעולה, אם כי לא ידענו מה הסבב ולא ראו כלל צורך להודיע לנו.
בשנים לדצמבר שלח (אדלר) מברק לחיים - ולא קיבל כל השונה עד היום הזה. ב-24 שלח
חיים מברק לווייז וגולדמן שהאריך השיחות טרם נקבע ובקש להודיע זאת לאדלר. מה הם
סבורים? עם ה-Yokel האמריקני אפשר לעשות הכל? הנהלה הסוכנות מתנהגת כסלפון
סוטליטרי. אין הוא מוכן לטגול את ה-insolence וה-imudence הוא
יעזוב bag and baggage ויחמסר ויודיע על ההפטרות. סוף סוף הוא עשה דבר
מה בשביל א"י.

העירותי שבהחילה דיצמבר לא היה חיים בלונדון, כי נסע לקושטא ואנקרה, כן רקם חזקן,
קיבלתי תשובה מפרלצווייב שהיים בתרכיה, אבל יש טלפון בעולם ואפשר היה לטלפן
לחיים.

אסרתי חורכיה אינה אמריקא. חיים היה בקושטא, אח"כ באנקרה ופרלצווייג לא יכל
היה לדעת היכן הוא.

אבל אין זה העלבון הראשון, טען, במרידות. כשמת וורבורג רצתה אשתו להמשיך מסעלו.
בעצם היא הביאה אותו לארץ. היא דרשה ממנו לבקר בארץ והיא השפיעה שיתעניין בעבודת
הציונים. היה מובן שלאחר מותו של פליכס המשיך היא את מפעלו שהיה כל כך קרוב ללכה.
היא נמצאה אז במצב אמוציונלי והודיעה שהיא נכונה לקחת מקום המת בועדה המול סית.
מה עסוק סטיין גילה קושי פורמלי, והתנדבותה נדחתה. אח"כ היא קיבלה כסכת ארוך מחיים
שבו הוא מבקש ממנה לחסוס (*to my life*) את פיו של י.ל.מ. היא באה אליו עם
המכתב. הוא יעץ אותה לא לענות כלל. אין י.ל.מ. אדם שאסור לחסוס.

אסרתי שסטיין על פי מלאכתו הוא פורמליסט, והוועדה קיבלה את עמדתו. כי גם חברי
הוועדה הם פורמליסטים, ובימים ההם לא נתנו אפילו לחברי ההנהלה להשתתף בישיבות הוועדה.
כן, כן, אני יודע, השיב. ובכל זאת אני קיבלתי בסוד את הפרוטוקולים של הוועדה.
ואני לא קיבלתי אותם, עניתי, אם כי אני יו"ר ההנהלה, ולא נעלבתי כי יש לי סנס
אוף הומור, והתיחסתי בביטול לקדננות של הוועדה.

הזקן נחרך והתחיל בזכרונות. לפני שנתיים נפגש יחד עם ליפסקי עם הנשיא רוזוולט.
רוזוולט שאל אם עניין חבש לא ישפיע על המצב בארץ, ואלדור סיפר לו מה שהיה ידוע
לו באותו ענין, שהיה בתחילה " *Am* " על הבנקים, והממשלה נתנה ערבות של חצי מיליון
פונט להציל הבנקים ממשלון. רוזוולט שאל אז על החיים הרוחניים בארץ. אלדור סיפר לו
על האוניברסיטה. הנשיא התעניין בקהלה הנוצרית בארץ, ואלדור אמר לו שיש סניף אחד
נוצרים בארץ. הנשיא שאל אז על החקלאות והתעשייה, ובמידה שהעובדות היו ידועות לו
הרצה אותן בפני הנשיא. א זה שאל על מצב התעוזים ואם יש הסכם בין מבדלי התעוזים
בארץ עם המתיזים בדרום אמריקא וארצות אחרות למנוע שפון בשוק התעוזים. אלדור ענה
שעונת התעוזים בארץ חלה בתקופה שונה מזו שבאמריקה.

רוזוולט אמר ששמע מאנשים שונים דעות מתנגדות על הסגב בארץ. יש אומרים שהכל מטופח על ידי חוץ חוץ וחלוי בו. אחרים אומרים - שהסתמכות הישוב היהודי מפליאה בכוחה היוצר והחיוני. א"י מענינה אותו, והוא רוצה לראות הדברים בעיניו, ואחר גמר כהונתו יש בדעתו ללכת לארץ.

הנשיא הוא אישיות יוצאה מן הכלל. מסוצא הולנדי, אדוק בדת, אמיץ לב, לוחם נגד דעות קדומות, עומד ברשות עצמו ו"דורך בשבילו המיוחד".

אולם אדלר חושש שיבלבלו את הראש לאמריקנים. הנה יש כאן ב"ר נש אחד והסו זיף, רוויזיוניסט. כתב ספר נגד אנגליה, הוא מקהיל קהילות. יודעה רועם. בספרו הוא מסבט את ווייז ודו-הו (מספרים "הבגידה הגדולה"). הוא סוען שא"י יכולה לפתור את כל שאלת היהודים עכשיו בא הנה איש חדש, רוויזיוניסט מאירלנד, עם רעיון להעביר במשך שנהיים מיליון יהודים לארץ, הסתה זו נגד אנגליה רק עלולה להזיק. "הועד הלאומי" וציוני אנגליה דורשים מההנהלה להסנע מהסתמכות -

תיקנתי אותו : דורשים לעיין מחדש בשאלת ההסתמכות. אני בעצמי מתנגד בכל חוקר להחרמה, והוא חרין ויצמן אם כי איני תולה תקוות מרובות בסו"ס. אבל גם אני מאמין באפשרות פתרון הגמור של שאלת היהודים בארץ. אני אומר זאת לא רק מפני שיש השקפה ציונית - אלא כאדם שחי למעלה משלשים ושנים שנה בארץ וראה למה מסוגלים היהודים בארץ ולמה הארץ מסוגלה כשמשקיעים בה חוץ עבודה ואהבה. האפשריות של הארץ הן כגובן סוגבלות - אבל רחבות, ובתנאים מסוימים אפשר להציל מיד את כל הדור הצעיר במדינה ואח"כ גם מבולין ומרומניה.

אדלרז אני איני ציוני, אבל חיבתי לארץ גדולה מזו של הציונים. לא מחיום. עוד מראשית שנות החשעים אני מספל בא"י, איני סבור שא"י יכולה בלבדה לפתור שאלת העם היהודי, אבל הסדרה הקרוב יכל - כלומר א"י סוריה ועיראק, ועוד בסנת 1891 מבשתי עם הוויזיר הגדול כסאל פשה בענין זה. הוא אמר שהסולטן רוצה שהיהודים יבואו

לארץ, אבל א"י היא קטנה, ויכולת לקלוט רק 5000 בשנה, יהיהודים צריכים להתישב
במדינות א"י, בסוריה ובמסופוטמיה. נסיתי להפיע אז על ברוך הירש - הוא התנגד,
כי פחד מתרכיה. הגשתי תזכיר להרצל בענין זה, הוא הבטיח להביא תזכירי לקונגרס
ראשון - ולא הביא.

אסרתי לו - אז אולי היה מעט לדבר על חסדח הקרוב כולו, ואולי החישבו היהודים
בהסונים אז בא"י בסוריה ובעיראק היחח כל ההיסטוריה אולי אחרת. מאז נשתנו
ההנאים. עיראק היא מדינה עצמאית. סוריה כמעט

6.1.39 (המשך מפגש קודם)

עצמאית. קמה חנועה לאומית ערבית. אין להעלות על הדעת שעיראק חתן לנו להיות כוח יהודי גדול בחוכה. עכשיו בכל אופן יש לדבר רק על א"י - כמובן על א"י כולה, לרבות עבר הירדן.

אורי צדקה עכשיו, ענה, בכל אשם הנאציונליזם המשובע. אבל אז האכנהי כהחלטות בכל הכוח הקרוב. אולם שאלת עיראק עומדת עכשיו - באופן אחר. יש צעיר אחד, בן אח (או אחות?) של רוזנוולד, עשיר, לא ציוני, אבל סעונין בא"י, מנדב לאוניוורסיטה, שותף בחברה האשלג והחשמל בן 35, סמו נורמן. יש לו אידיאה אחת, מעין משוגע לדבר אחד: העברה ערבי א"י לעיראק. זה שלוש שנים מספל כשאלה זו, למר והקר, שלח כושר אנגלי בל לעיראק שיכחוב על כך בעחונני אנגליה. הוא עכשיו בלונדון יצא כך. רוצה לפנות למרד המושבות. עיראק היא ארץ עשירה, יש בה מים, שמחים גדולים, והוא אומר שאסור להעביר כל ערבי א"י לעיראק.

אסרתי: מבחינה קולוניאליזציונית אין ספק שהדבר אפשרי. יתר על כך - עיראק סעונינה בכך, כי מצבה לא בטוח. יש לה שני חזקים תרכיה ואיראן.

- כן, השיב אדלר, אני יודע הכל. אני מהענין בדבר זה כמעט חמש שנה. עזרהי בענין זה לנורמן, הוא בא אלי לפני שלושה חדשים. ציינהי לו כמה מקורות.

- הוספתי: אבל אני מסומק אם בתנאים הקיימים תעז עיראק לדון בהפצה, והקושי העיקרי - אם ערבי א"י ומנהיגיהם ישמעו הצעות כאלה.

- נורמן סבור, ענה, שאם יש לערבי בא"י 10 דונם ויציע לו סאחים, אלף דונם בעיראק ילך. כך ישבו גם אח אמריקא. המחישכים הראשונים בניו-אינגלנד מצאו שארמם רזה וצחיחה. הממשלה הציעה להם אדמה במדינות המערב והם נדדו ממושכם הראשון והתיכבו במערב.

- כאן לא היחה שאלה עוליסית. להימך האינסטרס העוליסי המריץ את המרנספורם.

10000

- אבל גורמן נאחז ברעיון זה, והוא מצא כבר חומכים ויסא. גם זיוו מספל בדבר זה. ..

אבל נשוב לענינך. ובכן אחז מציע לכנס "סונגרס יהודי עולמי"

- לא, אמרתי, איני מציע כינוס קונגרס יהודי. יש כבר דבר כזה, זהו ארגון טרמנטי עם בחירות. מה שאנו רוצים עכשיו זהה ועידה לשב חיזוק ירינו בסו"מ עם האנגלים והערבים. הערבים גייסו את המלכים שלהם. לנו אין מלכים ופרינות, אבל יש עם, ואמריקא משטטה גורם חשוב, ועלינו לגייס מה שכדינו.

- האין יודע, שאל, שהאמריקני הבינוני הוא איזוליישוניסט?

- כך חשבתי כשהייתי בלונדון, וחמיד הזהרתי את חברי לכל יתלו תקוות מוגזמות בעזרת אמריקא. אמר אני גם עכשיו רחוק מאשליות בנידון זה. אבל ארבעת ימי שהותי באמריקא עכשיו שינו קצת את דעתי. אני נוכחתי לראות שאמריקא מוענינה הרבה יותר בשאלות עולמיות מאשר חשבתי, וראיה - נאום האחרון של רוזוולט.

- זה היה רק נאום של רוזוולט, השיב

- אבל רוזוולט אינו יחיד. הוא סוף סוף נשיא אמריקא, ופופולאריטתו עצומה והוא לא היה נאם ככה אילו לא ידע שיש לו חומכים.

- רוזוולט הוא בלי ספק איש אמיץ, נועז ונכה. הוא בלי ספק מאמין במה שדיבר.

אבל אינם אוהבים באמריקא כשמשככים אותם בענינים זרים. כמה אנשים אחז רוצה להביא לוועידה?

- אמרתי, אני סבור שמחוץ לאמריקא יבואו כמאה איש. כמה מפה - איני יודע, זה ענינכם.

- ובכן זהו מס-מיסיונר. אחז רוצה במס-מיסיונר, 5-6 אנשים יבואו נאומים, יחרמו את אנגליה, יכריזו על בגידה. אני יודע איך דברים אלה נעשים. כך עשו לפני רדסיכ

1940

אחדים, ציוו על כל ה"רביים" להפסיד שלגרמות לרוזוולט באותו הנוסח. עשרות אלפים שלגרמות. כלום לא ידע רוזוולט מי ערך את זה? אתה סבור שזה עושה רושם טוב? אני התנגדתי למסר השלגרמות האלה. אך לימסקי וווייז לא שבעו לי.

- אמרתי, לפי הידיעות שיש לי ממקור מוסמך הביאה הפעולה ברכה. זו הייתה גם דעת ידידינו בממשלה האנגלית, כי פעולה זו חיזקה את ידיהם.

- אני מתנגד למס-מיסינג, התעקש. מלבד זה - דבר זה יחליש את הסוכנות. אינני ידיד גדול של הסוכנות כפי שהיא קיימת. זוהי בעצם אוליגרכיה.

- כל ארגון מוצדק הוא מבחינה ידועה "אוליגרכיה" - השיבותי. ואני מציע ועידה שישתתפו בה גם אלה שאינם באוליגרכיה.

- ועידה לא של הסוכנות עלולה לרופף עמדת הסוכנות, טען. סוף סוף זהו הגוף הסנהל מו"מ עם אנגליה, מי יזמין ועידה זו? שאל.

- הסוכנות תזמין, עניתי, אבל רק אנשי הסוכנות. תזמין "האגודה", תזמין קהילות גדולות באירופה - קהלת וורשו, לבוב, קרקו וכדומה.

- אז צריכים להזמין גם קהילות ג.י., פילדלפיה, שיקגו, בוסטון. הן יותר גדולות מקהילת וורשו שלך - וזה יהיה מס-מיסינג. מדוע לא תזמינו את מועצת הסוכנות היהודית, המייצגת, להלכה ככל אוען, את כל קבוצי היהדות בארצות שונות. יש בה כמאתיים חברים מכל הארצות.

- זה יהיה מס מיסינג עוד יותר גדול משאני מציע. אני חשבהי שיהיו כמאה וחמשים איש - מאה מחוץ לאמריקא וחמשים בערך מאמריקא. לפי הצעתך יתכנסו יותר מכאתיים איש. ההסכים שתזמין גם כ"כ "האגודה"? אני אולי רחוק בהשקפותי יותר מכך מ"האגודה", אבל האגודה מייצגת חלק גדול של יהודי פולין, יש להם צבור בכ בארץ, הם מעוניינים עכשיו בא"י, עובדים אהנו באוען הוגן, יוזמנו על ידינו ישיחית בלונדון, ולא יתכן להוציא אותם מהועידה.

- אני מחנך להזמנה "האגודה" השיב.

- אני שמח לשמוע זאת. ואני רואה שההבדל בינינו נעשה קטן יותר ויותר. אך יש גם גופים אחרים שאינם משתתפים בסוכנות - ויש להזמין.

- מיל שאל.

- למשל, בני ברית. הם כמובן לא מיוצגים בסוכנות.

- אז התעורר השאלה של ברית אברהם ושאר היורדנים.

- חלק מהם, עניתי, משתתפים כמובן בהסדרות הציוניות. ככל אופן אלה הם פרטים. אם אחת מסכים שמלבד אגודת חברי מועצה הסוכנות ישתתפו גם אחרים - נראה לי שנוכל לבוא לידי הסכם. אולי מוסב שאני אברר הפרטים עם הכספר בניו-יורק?

- אני אהיה בי ס' ד' ו-ה' של השבוע הבא בניו-יורק ונפגש שנית, הבע.

- טוב, בינתיים אני אברר הדבר עם חברי ועם הכספר.

- דרשו ממני (עבר אילר לענין חוש שחשתי לו כל הזמן) שאני אסע ללונדון להשתתף בשיחות. מסרו לי שהמו"ם יתנהל ע"י ההנהלה. אני לא צעיר. זה שלוש שנים לא יוצאני מאמריקא. אני יכל להתקרב ללונדון, ובמחתי אוכל לעזור פחות מאד בחיי. אני בן 76, ולא קל לנווד למרחקים. אבל אמרתי - אין טעם שאשב בלונדון כסה חדשים -

- העירותי שהמסלה בלונדון סבורה שהשיחות ימשכו רק שלושה שבועות -

- או שלושה חדשים, ואני אצטרך לשבת שלושה חדשים בהוטל בלונדון למען שיהיוצו אחי טעם במשך שני רגעים. לא, אין אני נוסע. הצעתי שיסעו לואי שפרוס וגייסס ביוקר. הם אנשים נבונים בעלי השמעה - אבל הם יסעו אם ישוחמו במו"ם עצמי.

לא רציתי להכנס אהו בבירור זה, אך העירותי שמצד הלא ציונים ישתתף במו"ם הכספר, שמכיר עניני א"י. אנשים שאינם יודעים למעשה את הענינים לא יועילו הרבה בהבונתם

בלבר. אולם לפי שעה איני יודע עדיין מה החלט בלונדון, ועדיין אין אנו יודעים
מתי יתחילו השיחות, ואולי ההתפתחות החדשה בסוריה תעכב.

- הוא שאל שוב מה הם סיכויי המו"ם ?

- אמרתי, איני יודע, אך קשה לקוות לחוצאות חיוביות.

- אם נגיע לפירור עם הממשלה נצטרך לדון מחדש על כל השאלה, אמר. בקיץ קיבלתי
מכתב מרדינג. הוא ניסה להשפיע עלי שלא אחגוד למדינה יהודית במקרה שוועדה וודהד
תקבל הכניחו של פיל. כפי שמודיעים לי עכשיו הממשלה עיפה ככל העניין והוסכים על
הסתלקות. רדינגס הזהיר אותי לפני פרסום הדו"ח של וודהד שאם היהודים יתנגדו
לתכנית פיל, במקרה שהאוסר ע"י וודהד, עלולה הממשלה לסלק יריה מהמנדט.

- לצאת מהארץ? שאלתי.

- כן, להסתלק מכל עניין א"י ענה.

- אמרתי, שאיני מעלה דבר זה על הלב. אנגליה לא תעזוב את הארץ. היא יכלה אולי
לעזוב אותנו - אבל לא א"י.

- אינך חושב שהיה טוב למסור המנדט לחורכית? לדעתי אלה הם היחידים שיודעים
לשלוט בארץ כזו - אמר לתמהוני.

- אמרתי שאיני חושב הדבר לאקטואלי.

חזרתי לעניין הדיון, והוא הביע ספק אם הוועדה הצוליסיית המיעצת מוסמכת גם לדין
זה. היא נבחרה על מנת שתשתתף בדיון בעניין החלוקה, כרגע יש עניין יותר רציני -
הסכם עם הערבים, ולכן לא הוסמכה הוועדה.

- אמרתי, איני פורמליסט ואיני בקיא בחוקים, ואני מתפלל שדיוקא הוא מעורר
שאלות פורמליסטיות. בכל אופן בוועדה משהתפז ציונים ולא ציונים במינה שווה,
והמו"ם יתנהל ע"י ההנהלה גופה.

הוא לבסוף יעץ אחי להפגש עם נורמן כשישוב, ועם אחד מאנשי האגודה פה. - רבי
ליאון יונג.

נערדנו בסוף בידדות רבה.

- - - -

ג.י., 7.1.39

הזמנתי הבוקר את גרינברג וצוקרמן להתייעץ אתם על הכינוס לאחר השיחה עם אילר.
מסרתי להם בקיצור דברי א. אני רואה יתרון ידוע בהצעתו - עם החיזוק שקיבל.
כינוס מועצת הסוכנות עם מוזמנים נוספים של ב"כ האגודה, כני כריה וגוש הפועלים
באמריקא משחרר הכינוס מסקירות ואינו משווה לו אנשי דשבי יותר מדי.
גם צוקרמן וגרינברג נוסים לדעהי. כמובן הרבה חלוי בפרטים : מי ומי עוד יוזמן.

- - - -

הבוקר שלח לי רוסקין. הוא הגיע אמש מאנגליה באניה אחת עם זיוו, יאן מסריק
ומטורס. הזמנתי לאכול אחי צהריים. סיפר לי על פגישת חיים עם וולף, כמובן
כניגוד להכנסה שנחן לנו. בביחי בשומו מהארץ - דיבר עם וולף על עשרים אלף לירא
לכוסד וגם קיבל את הכסף. וולף עומד בהכנסתו ובאמצע יאנואר יפגש עם אליהו בעולין.

בשיחה פרטית אצל אחות קולט הגיד מלקולם, כששטע מויקטור שהישוב לא שקט והוא
עלול לפעול, שהדבר מעציב, כי לא יתכן לירות ביהודים. מען דברים אלה אמר גם
בשיחה פרטית א.ג.

רוסקין רוצה שזיוו יסדר כמה מסיבות פרטיות לעשירים, וכאילו זיוו הבטיח לעשות
זאת.